

I VO PETRICIOLI

NOVI NALAZ PREROMANIČKE SKULPTURE NA DUGOM OTOKU

Nedavno sam u članku, koji je publiciran u ovom časopisu, pokupio sve podatke o nalazima ostataka materijalne kulture iz ranog Srednjeg vijeka na Dugom otoku.¹ Slučajnim otkrićem dvaju fragmenata u Božavi, broj se nalaza povećao.

God. 1955., ljeti, započela je restauracija crkve na groblju Božave, koja je bila sagrađena 1469. god.² Kod demontiranja jednog od oltara novijeg datuma nađene su u podnožju dvije ornamentirane ploče, koje su bile ugrađene kao spoliji. Jednakih su dimenzija: vis. 99 cm, šir. 78 cm i jednakog oblika zbog kasnije adaptacije. Materijal: obični vapnenac.

Obadvije su preromanički pluteji, dosta mutilirani, ali ipak toliko sačuvani, da im se kompozicija ornamenta može rekonstruirati bez ikakve teškoće.

Jednom pluteju čitavu plohu zahvaća kvadrat, u koji je ukomponiran ornament od dviju koncentričnih troprutih kružnica, koje su spojene pletenicama položenim pruti kvadrat. Uglovi većeg okvirnog i manjeg troprutog su volutama, prostor između veće kružnice i manjeg kvadrata srcolikim vima, a centar osmerolatičnom ružom. uobičajeni friz stilizirane lozice.

Opisani ornament glavnog polja dosta je čest u preromaničkoj ornamentici bilo kod starohrvatskih ili italskih giru,³ Koločepu,⁴ Zadru, Splitu i t. d., u Italiji na p u Schännisu.⁶ Osnovni motiv je svuda isti, varijante se sastoje u manjoj ili većoj kompliciranosti pletera i u razlici voluta i drugog popratnog

¹ I. Petricioli, Spomenici iz ranog Srednjeg vijeka na Dugom otoku, Starohrv. prosvjeta III, S. br. 3.

² Č. Iveković, Dugi otok i Kornat, Rad J. A. 235, Zagreb 1928, 271.

³ Lj. Karaman, Iz kolijevke hrvatske prošlosti, Zagreb 1930, Sl. 82d.

⁴ Karaman, o. c. Sl. 111 i 113.

⁶ Karaman, o. c. Sl. 82b.

⁶ E. Schaffran, Die Kunst der Langobarden in Italien, Jena 1941, T' 66b.

Drugi plutej je po svom ornamentu mnogo originalniji. (Sl. 2) Na glavnoj plohi ima interesantni motiv dviju simetričnih lozica, a u simetrali mali kalež i stilizirano drvo zavijutka. Lijeva ima u zavijucima virovite rozete, a desna osmerolatične ruže.

Lozice s ružama i virovitim rozetama spadaju u česti ornamentalni inventar preromanike, drvo s deblom, koje se račva, naći ćemo na jednoj bunarskoj kruni u Veneciji,⁷ ali ovako zajedno komponirane nisam nigdje zapazio. Tek na jednom fragmentu, uzidanom u obnovljenu ogradu scholae cantorum crkve S. Sabine u Rimu postoje slične velike lozice. Ovaj naš rijetki ornament proizašao je bez sumnje iz antičkog kantarosa s lozicama, samo je pojednostavnjen i stiliziran na drugi način.

Gornji istaknuti rub pluteja nosi ornament arkadica sa stiliziranim malim palmetama.

O porijeklu ovih ploča teško je reći bilo šta sigurno.

Prilikom restauracije istražio sam površinu crkve, ne bi li se našli tragovi neke crkve, starije od 1469. god., o kojoj govori Iveković.⁸ Čitava unutrašnjost crkve ispunjena je grobovima, koji su uništili sam u svetištu našao jedva vidljive tragove polukružne apside. Dakako da po takvim blijedim tragovima nije moguće ustanoviti i postojala na tom mjestu preromanička crkva, nije sigurno, da su se pluteji baš u njoj nalazili. Nađeni su u novijem oltaru kao da su došli u Božavu odnekud izvana, zajedno s ostalim građevnim materijalom.

Ipak, iako nisu toliko vrijedni za arheološku topografiju, ovi su pluteji vrijedni za povijest naše preromaničke umjetnosti, jer predstavljaju (barem jedan) neki novitet u repertoaru našeg preromaničkog ornamenta. Zbog toga i zaslužuju, da ih se na ovom mjestu preda javnosti.

⁷ Karaman, o. c. Sl. 97.

⁸ Iveković, l. c.

*Sl. 1. Božava na Dugom otoku.
Otkriveni preromanički plutej*

*Sl. 2. Božava na Dugom otoku.
Otkriveni preromanički plutej*